

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 26. avgusta 1863.

Gospodarske stvari.

Postava,

po kateri se v red deva požiganje mahovja na ljubljanskem močvirju.

Po nasvetu deželnega zbora Moje vojvodine kranjske ukazujem, kakor sledi:

Poglavarstveni ukaz od 11. aprila 1835, št. 7123, razglašen zastran požiganja mahovja na ljubljanskem močvirju, kakor vsi poznejši dotični ukazi se s tem prekličajo, in namesti njih veljajo sledeče odločbe:

1. Požiganje mahovja je dopuščeno od 16. avgusta do konca vsacega leta na celih delih (ralih) ali na večih močvirnih planih samo pod vodstvom krajne komisije za osušenje močvirja, in se morajo natanko spolnovati tiste vravnave, ki jih je ta komisija napravila.

2. Krajna komisija za osušenje močvirja mora tako mahovje do konca julija ogledati, poprej pa po županu navadno razglasiti dan in uro, kdaj da bo na ogled prišla.

3. Po ogledu mahovja ima krajna komisija za osušenje močvirja v dogovoru z županstvom odločiti, na katerih delih (ralih) ali planih se mora začeti požiganje mahovja od vseh posestnikov ob enem času, v katerem času se mora opraviti in kako se ima čuvati nad vsakim takim požigom mahovja. — Zastran narejenih uredob mora krajna komisija za osušenje močvirja zapisnik narediti in prepis tega zapisnika županu izročiti v daljo naravnavo.

4. Župan ima dolžnost, te uredbe vsem dotičnim gruntnim posestnikom v natančno spolnovanje precej naznaniti, potem pa v enomer čuvati, da se bodo natančno spolnovale vse od krajne komisije za osušenje močvirja velevane uredbe.

5. Pritožbe ali prošnje za presojo zoper zaukaze krajne komisije za osušenje močvirja se morajo vpoležiti pri politiški deželni gosposki, toda nimajo odložne moči.

6. Vsak požig mahovja, ki se je začel zunaj dobe v §. 1 postavljene ali po §. 3 nekoliko vtesnjene, mora župan precej pogasiti, in ako se je bil gruntni posestnik pri tem požigu zakrivil, mora župan od njega dotične stroške iztirjati.

7. Vsak prestopok tukaj postavljenih uravnjav se bo kaznoval kakor na zamudljivem županu, tako tudi na drugih krivcih po ces. ukazu od 20. aprila 1854, števil. 96 državnega zakonika.

Kazni v denarji stekajo ta čas v srenjsko denarnico. Na Dunaji 23. julija 1863.

Franc Jožef s. r.

Nadvojvoda Rajner s. r. Schmerling s. r.

Po najvišem povelji:
Vitez Schuarda s. r.

Odkod čedalje več suše?

Že od leta 1855 imamo večidel suhe leta, take namreč, da ne dežuje dalj časa zaporedoma in zdatno kakor nekdanj. Opominja nas ta suša sedem suhih let ob času Faraona v svetem pismu.

Iz Ogerskega se od leta do leta več tožb sliši, da jim suša razne kraje jako popaluje, posebno jim je pa letos strašno škodo napravila.

Tudi druge kraje rada pritiska huda suša; sušijo se studenci in štirne, o katerih se ne spominjajo stari ljudje, da bi se bili kdaj posušili. Človek in živina trpi pomanjkanja vode, pa tudi rastlinstvo, se vé da. Listje na drevesih raste počasi in je ožje ter manjše; nastavljeno sadje pocepa z dreves, preden dozori; kar pa ga dozori, je drobneje; smrečje v plitvi, peščeni zemlji zakožni kukec (Borkenkäfer) po celih oralih pokončuje; zakaj kjer moč naravne rasti pojema, tam se požrešni mrčes rad vgnjezdi in veliko škodo napravi. Pri vsem tem je pa res prav čudno vreme. Skoraj po vsaki hudi uri ali plohi nastopi prav mrzlo vreme, katero je zdravju človeškemu in živinskemu gotovo menj ali več škodljivo, in po katerem nastanejo dostikrat prav hude kužne bolezni. Od tacega stanovitnega vremena o posamnih letnih časih, kakoršno smo nekdanj imeli, ni skor sledu in tiru več; najprijetniše vreme imamo, bi rekel, pozimi, ki po cele tedne trpi; spomladi so večidel neprijetne, deževne in pa mrzle.

Le potrpimo, bo že drugač! — tolaži nas ta ali uni. Al ravno to je vprašanje: ali bo kadaj drugač in boljše? — Da bi le še slabiše ne bilo, tega se je bati. Sveto pismo nam pripoveduje od dežele Kanaan, od obljubljenega dežele, kjer se je med in mleko cedilo — kakošna je pa dandanašnji? Prežgana, pusta, nerodovitna zemlja, po kateri se roparska drhal sém ter tje klati; stara zgodovina tudi opominja rodovitne grške dežele in prepeva v pesmih nje rajske kraje, da so celó bogovi nji sreči zavidni bili, ki so včasih z Olimpa hodili, da so se po prijetnih grških livadah sprehajali; dandanašnji je pa pust kamniten kras, po katerem se borne kozé prepletajo in si nepotrebnega živeža iščejo.

Vzrok, ki je nekdanj blagoslovljene dežele v puščave preobrnil, in ki tudi nam žuga z beraško palico, je pa ta, da ljudje čedalje bolj sekajo in pokončavajo gojzde po gorah, dolinah in ravninah; to pa storí, da se ti kraji ne morejo navzeti več potrebne podnebne vlage in mokrote, — da senca ne pokrije tal in se vodeni sopari v zemlji ne pridržujejo; zato pa se tudi deževnica naglama s hribov odteka, se globoko v zemljo ne oceja, pa se iz nje naglo izhlapi; elektrika v zraku se ne odvaja, ampak po naglem izhlapiju prihaja še veliko huja in močnejša; po nji pa nastopajo rade nevihte, grom, blisk in toča in drugi nagli vremenski premeni.

Da se gojzdje kakošnih 30 let tako neusmiljeno trebijo in pokončujejo, je gola resnica; toda v nekterih krajih ni skor tudi moglo drugače biti; pa vendar to je čudno, da še nikodar prav ne pomislijo, kaj bo enkrat iz tacega razujzdanega gospodarstva, katero skrbi le za danes, pa se ne ozira v potrebe prihodnjih časov!

Drugi važni vzrok pokončevanja gojzdov je presilno razkosovanje zemljišč, pašnikov ali drugih posestev, in premajhna skrb posebno manjših posestnikov za ohranjenje gojzdov. Če se razdeli hojovje ali grmovje in goščava kakoršna koli, iztrebijo jo brž do zadnjega peclja, da si borni bajtar napravi njivo za krompir ali kaj tacega. Gojzd se izseče in drva prodajo, s skupljenim denarjem pa davki poplačajo, hči se omoži in sin oženi, in tako zginejo počasi gojzdje, drevesa in grmovje; tako pa zgine tudi gojzdna hlad, studenci se posuše, pevalice in drugi mili gojzdni prebivavci prepodé, da družega ne ostane kakor gola in pusta goličava itd.

Odtod, dragi moji, čedalje večja suša, in odtod vse druge nadloge, ktere izvirajo iz nje!

Tako piše gospod dr. Krautgasser v listu štajarske kmetijske družbe.

Temu dostavlja vredništvo, da suša na Ogerskem je obsegla letos 15 milijonov oralov zemlje, in da najbrže izvira od tod, da so uravnali strugo reki Tisi in so ondi neizrečeno velike ravnine brez drevesca! Ko so uravnavali strugo Tisi, bi bili mogli za to skrbeti, da bi se bile naredile naprave za močenje zemljišč. Kjer se za to ne skrbi, je uravnavanje rek nevarno.

Za lovce kaj.

* Dobra vaba za lesice. Kdor hoče lesico privabiti, naj vzame 2 grana pižma (bisam), 2 grana cibeta in 1 lot janeževega olja; vse to se v kakem piskru dobro skup zmeša, in potem dene v kako steklenico (flašico). Od te mešance se vlije kakih 10 kapljic na kos že precej smrdljivega mačkenega mesa. To lesico, če je še tako deleč, privabi, da jo lahko ustreliš ali vjameš v past.

O goveji kugi na dalje.

Potihnila je goveja kuga na Kranjskem že več časa popolnoma; te dni pa se je žalibog! zopet začela na Beču poleg Zagorja, kjer je dvoje volov poginilo za njo. Gospodar pravi, da je bil z voloma v šneper-skem gojzdu, kjer je ovčja kuga bila, in da ondi sta našla bolezen. C. k. bistriška gosposka zdaj preiskuje ostro, kako in kaj.

Šolske stvari.

Ozir po naših gimnazijah.

II.

O novomeški gimnazii posebej.

V letniku novomeške gimnazije nahajamo na prvem mestu nemški spis, ki sega v staro rimsko zgodovino, spisal ga je zanimivo P. Rafael Klemenčič, na drugem pa spis slovenski „o časoslovji latinskega jezika v primeri s slovenskim“, spisal P. Ladislav Hrovat. Kaj vrlo in koristno delo. Ta kratka obravnava z mnogimi izgledi mora slovenskim učencem rabo glagolskih časov v latinščini po naših mislih bolj razjasniti, kakor cela knjiga, o tem pisana v nemškem jeziku. Po mnogih spisih o latinščini v primeri s slovenščino, ki jih je priobčil učeni gospod P. Ladislav v „Glasniku“, mislijo „Novice“, da bi bil ravno on jako sposoben, da bi

spisal latinsko slovnico v slovenskem jeziku. — O družih šolskih naznanilih zavračamo na naš statistični spregled. Le toliko še spregovorimo, da je letos 16 učencev več štela novomeška gimnazija kot lani, da tedaj se množi, in da nam je kaj vseč, da so nam na znanje dane naloge, nemške in slovenske, ktere so imeli spisovati učenci; po teh nalogah se dá sklepati na notranji stan vsake gimnazije. Dopisniku A. R. pa, ki se je toliko jezil in repenčil zavolj prave slovenske pisave slovenskih imen, „Novice“ priporočajo, da novomeški program še enkrat v roke vzame, ga odpre in mu pogleda na stran 21, odd. IX., ter bere 9. in 10. vrstico, ki se tako-le glasite: „Mit h. k. k. Landesregierungs-Erlasse vom 20. Oktober 1862, Z. 14577 wird der erspriesslichen Wirksamkeit des Lehrkörpers im Jahre 1862 die verdiente Anerkennung ausgedrückt“. Dopisnik A. R. je potem takem menda le bral tri zadnje strani, in je hotel biti gimnazii sodnik, zagromivši svoj „Ego vero censeo, gimnazijam superiorem in Neustadtl esse delendam“. Kako abotno!

III.

O spodnji gimnazii v Kranji posebej.

Ta gimnazija, ki se je še le letos dopolnila, je letos izdala svoj prvi „program“; toraj se nam prav primerno zdí, da pripoveduje, kako se je ustanovila, da bodo zanamci vedili hvaležno spominjati se sedanjih srenjskih predstojnikov in blagosrčnih dobrotnikov te učilnice, ki bo zlasti mestu in bližnji okolici na veliko korist. Kakor primeren je pa predmet tega spisa, ki sicer ni celó brez pogrškov v zgodovinskih rečéh, tako neprilčno se nam pa zdí, da se je oblekel v nemško obleko med čistimi Slovenci, ktere gotovo bolj mika zvediti, kako se je ustanovila gimnazija v Kranji, kakor koga družega. — Tudi v tem letniku kakor v ljubljanskem programu se pogreša razglas nalog, ki so jih dijaci imeli izdelati v nemškem in slovenskem jeziku. — Kar se tiče imenika, so osébné imena slovenske slovenski, nemške pa nemški večidel pisane po dotičnih pravilih; krajinim imenom se je pa sploh gotica in nemška prestava umerila, in tako se je v Kranji ustreglo novomeškemu dopisniku A. R. — Statistične razmere smo naznanili v prvem popisu.

Slovstvene stvari.

Prava resnica.

Spisal Marešič.

Leta 1826 pridemo šestošolci iz Novomesta, Celovca in Karlovca v sedmo šolo v Ljubljano, in se pri visokočastitemu kanoniku in ravnatelju gosp. Matevžu Ravnikarju oglasimo, da hočemo v Ljubljani v sedmo šolo stopiti.

Gosp. vodja spregledajo spričala naše. Najprej pogledajo spričalo g. Javornika. V spričalu stoji pisano Javornig. Vodja ga vpraša: Kako mi boste odgovorili, če vas vprašam: Komu naj dam to spričalo nazaj? Učenec odgovori: Javorniku. Vodja pravijo dalje: Ste na koncu besede slišali g ali k? Učenec odgovori: k sem slišal. No, pravijo gosp. ravnatelj, pišite se zana-prej Javornik, ne pa Javornig.

Gosp. Ravnikar pogledajo drugo spričalo in vidijo besedo Konfchegg. Kaj pa vi, pravijo gospod vodja, zakaj pa pišete fch? ste li Nmec? Kranjec piše le dolg f in h*) in to je fh. Drugič: zakaj pa pišete na koncu priimka gg, ste li Korošec? Korošec nisem, pa v Celovcu sem bil v šoli. Gospod vodja vprašajo smehljaje:

*) Naši bravci vedó, da že od nekdanj so pisatelji slovenski čutili potrebo svoje abecede, zato je Bohorič zložil tako, ki je izprva veljala. Pis.